

Бачкият епископ Иринеј: украинската власт проявява максимална активност в гоненията срещу истинската канонична Църква

Интервю на йерарха на Сръбската Православна Църква Иринеј за изданието «Печат» (Сърбия). В навечерието на празника Рождество Христово в беседа с журналист йерархът, засегна такива теми като положението на Украинската Православна Църква, преживяваща в момента нова вълна от гонения, въпросите на православно единство, последиците от антиканоничните действия на Константинополската Патриаршия в Украйна и разделенията в православния свят, а също и разказа за отношенията с Македонската Православна Църква – Охридска Архиепископия и за религиозната ситуация в Черна гора.

– Ваше Преосвещенство! Изглежда, че в някои световни центрове е разработен план за унищожаване на Православието, който активно се осъществява, ако съдим по събитията в Украйна. В навечерието на войната от двете украински разколнически групировки беше създадена тъй наречената Православна църква на Украйна, на която Константинополската Патриаршия предостави спорна автокефалия. Може ли да се

каже, че тази крачка е една от причините за днешното кръвопролитие в Украйна?

– Може, но твърде условно. Невъзможно е да се повярва в това, че Константинопол наистина е желяз е сегашното кръвопролитие, когато по един неканоничен начин създаде в Украйна своята парацърковна структура – образуване с църковен облик, но по същината си съвсем не църковно, – създаде я, заобикаляйки съществуващата и числено преобладаваща канонична Църква, която самият той до този момент признаваше, пък и сега по същество продължава да признава, защото не смее да я обяви за неканонична или несъществуваща.

Така се появи един невероятен каноничен оксиморон. Патриаршията, която претендира за юрисдикция над цялата православна диаспора на всички континенти, като се позовава на каноничния принцип, че в един град, т.е. на една и съща територия, не може да има едновременно два епископа, сама на практика постъпи диаметрално противоположно на този принцип: в градове и области, където вече има действащи и общопризнати епископи, тя назначи други, паралелни епископи, които при това са неразкаяни и безблагодатни разколници.

Константинопол винаги е знаел, че постмайданната украинска власт, изградена като радикална антируска структура, служеща непосредствено на НАТО и политическия «Запад», не само е заинтересувана от превръщането на разколническите групировки в своего рода държавна Църква, но и проявява максимална активност в гоненията срещу истинската канонична Църква (сплашване на духовенството, заграбване на храмовете и насилствена «пререгистрация» на енориите, терор срещу вярващите...). Както и да е, през цялото време на своето безславие управление Порошенко не напусна бреговете на Босфор!

Никой и най-малко свещеночалието на Великата Църква Христова в Константинопол не се е нуждаел от особена проникателност, за да разбере, че антицърковните и антируските гонения в условията на война между Русия и колективния Запад на територията на нещастна Украйна ще станат много по-жестоки, отколкото са били преди началото на сблъсъка. Този държавен терор стигна своя връх буквално през последните дни. Илюстрация за това е не само кошунственото нахлуване на полицаи и «служители на службите за сигурност» в най-голямата светиня на Украйна и целия руски православен свят, Киево-Печерската лавра, но и поставянето на каноничната Украинска Православна Църква извън закона и заплахата, че по Божие допущение «роевропейски» и «демократически» ориентираната украинска държава просто ще я забрани или унищожи. От само себе си се разбира, че добродетелните представители на демокрацията и на човешките – в това число и религиозните – права и свободи от двете страни на Атлантика мъдро мълчат. Според тях Киев рицарски (!) защитава техните «ценности» и «идеали», а диктатурата, както те казват, е била и си остава неизменно свойство на Кремъл. О времена, о нрави!

Обществеността отчасти знае, че мнозина косвено, а някои и пряко – като например Светейшият Патриарх Московски Кирил, мнозина богослови от Еладската и други гръкоезични Църкви, също

и от нашата Поместна Църква, както и редица изтъкнати вярващи интелектуалци – съевременно и открито, още преди Константинопол да вземе своето не само спорно, но и антиканонично решение за предоставяне на автокефалия на т. нар. Православна църква в Украйна, са посочвали широкия спектър на евентуалните му пагубни последици.

Предсказаните от тях последици по отношение на вътрешноукраинската ситуация не се забавиха: това е и насилственото превземане на храмовете на каноничната Църква, и терорът, и гоненията и т.н.

Надявахме се, че Фенер няма да тръгне по пътя, по който той все пак тръгна. Този път доведе, както предварително му предсказвахме, до още по-голямо задълбочаване и изостряне на болезнения разкол в украинското Православие... Предсказвахме му и последици в сферата на междуправославните отношения – преди всичко разрыв в отношенията между Поместните Църкви, който, както знаем, закономерно се извърши. Самият аз, познавайки лично Светейшия Патриарх Вартоломей от много години, дори десетилетия, без заобикалки сочех както на него лично, както и на другите константинополски архиереи и богослови възможните последици, които ще има това поддаване на външни политически влияния и това недостатъчно познаване на дълбинните проблеми на Православието в Украйна, и призовавах на всяка цена да избегнат намесата в тази жизнено важна канонична сфера на Руската Църква.

Още тогава говорехме и за това, че Православната Църква на всички нива – епархийско, поместно и вселенско – трябва да бъде организирана и да се управлява според принципите на съборността; че само този начин на живот и на управление ни прави заслужаващи доверие свидетели за Православието пред съвременния свят и особено пред римокатолиците. За съжаление обаче не бяха взети под внимание нито аргументите на мнозина авторитетни люде, нито светите канони, нито опитът на миналите векове, нито светото Предание на Източната Църква.

Всички, които предупреждаваха първите лица на Константинополската Църква за последиците, имаха предвид както църковните търкания, така и други проблеми, в това число и братоубийственото насилие в Украйна. Но нямаше как да се предвиди, че конфликтите между православните – независимо дали те са били предизвикани или вече след появата си допълнително разпалени от неправославни и дори откровено антихристиянски сили, както вътрешни, така и външни – ще бъдат използвани като пролог и мизансцен за междудържавен конфликт с милиони бежанци, разрушени градове, десетки хиляди жертви сред военнослужещите от двете страни, убити и ранени мирни жители...

Този трагичен развой на събитията е следствие на световни процеси, които са много по-сложни и всеобхватни от отровените отношения между Русия и Украйна (проектът «анти-Русия», държавното преследване на всичко руско в Украйна, особено на Църквата, на руския език и култура, многогодишният терор срещу руското и рускоезичното население на Донбас, отказът на

НАТО от неутралния статус на Украйна, намерението на Алианса да се придвижи до границите на Русия и т.н.). Аз вярвам, че всички ние, вярващите от всички Православни Църкви, трябва да изпитваме еднаква състрадателна любов и към едните, и към другите, и да се молим непрестанно на Господа на мира за най-бързо възстановяване на мира между братята. В никакъв случай не трябва да участваме в пропагандата на онези сили, които на думи са за мир, но го «налагат», като изпращат в Украйна все повече оръжия и с това работят за една цел – войната да продължи колкото се може повече...

– Преди да предостави автокефалия на т.нар. Православна църква на Украйна, Константинополската Патриаршия анулира Томоса от 1686 г., с който Киевската митрополия е присъединена към Московската Патриаршия. Специалистите по канонично право смятат това действие на Константинополската Патриаршия за незаконно; не го признаха и повечето Православни Църкви. Тази крачка на Фенер обаче предизвика радост у някои организации, наричащи се православни църкви, например т.нар. Черногорска православна църква и Хърватска православна църква. Възможно ли е да настъпи момент, когато Константинополската Патриаршия ще започне да раздава Томоси за независимост на такива «църкви»?

– В годината, когато беше предоставена фиктивна автокефалия на една несъществуваща църква в Украйна и по-точно на две насилствено и временно обединени разколнически групировки – при игнориране на каноничната и единствено съществуваща Църква в тази страна – във всички официални документи както на Константинополската Патриаршия, така на другите Поместни Православни Църкви Киевската митрополия с всички нейни епархии се посочваше като автономна или самоуправляваща се Църква в състава на Московската Патриаршия.

И, виж ти, чудо: след 333 години официално съгласие и мълчание Константинополската Патриаршия изведнъж по един вълшебен начин се сеца, че собственият ѝ каноничен акт от 1686 г. не е бил коректен и валиден, че Киев, без сам да съзнава това, в действителност през цялото това време е продължавал да се намира под юрисдикцията на Константинопол, който, както се оказва, тъкмо сега, в съответствие със своите уж изключителни права и привилегии, е упълномощен да определи каноническия статут на Църквата в Украйна. Между другото, такава Църква не е съществувала през 1686 г. нито на теория, нито на практика. Имало е само една Киевска митрополия върху малка част от днешна Украйна с нейните стотици епархии.

Повечето Православни Църкви изрично или мълчаливо възприеха това действие на Константинополската Църква като незаконно, неправилно и носещо опасности за единството на Православието и именно затова продължават да признават за каноничен митрополита на Киев и цяла Украйна Онуфрий, игнорирайки гражданина Сергей Думенко («митрополит Епифаний»). Нашата Поместна Сръбска и Светосавска Църква уважава вековния каноничен ред на Православната Църква. Придържайки се към него, тя съжалева за разгърналата се дълбока духовно-канонична криза в Православието и молитвено уповава, че тя ще бъде преодоляна. Дай Боже това да стане колкото се може по-скоро! Великата Църква Христова в Константинопол наистина показва стремеж да разпространи юрисдикцията си върху цялата православна

диаспора на всички континенти и да се меси във вътрешния живот на автокефалните Църкви, но аз смятам, нещо повече – сигурен съм, че споменатите от Вас карикатурни псевдоцърковни организации, както и другите подобни на тях няма да станат кандидати за признание, а да не говорим пък да получат Томос за самостоятелност, въпреки че мечтаят за това.

– Ние сме свидетели на събитията в Украйна, където специалните служби на украинската държава нахлуват в манастирите на Украинската Православна Църква към Московската Патриаршия, такива като древната Киево-Печерска Лавра и някои други храмове и семинарии, провеждайки там обиски и разглеждайки ги като центрове за шпионаж в полза на руската армия. При това компрометиращи материали за украинските полицейски служби са всички книги на руски език и дори рождественските и пасхални послания на Патриарх Кирил. Стигна се дотам, че на териториите, контролирани от украинската държава, богослужението може да се извършва само на украински. Имало ли е подобни примери в миналото?

– Не. Никъде и никога.

– Логиката на «Православната църква на Украйна» са възприели и някои други псевдоцърковни структури, създадени на каноничната територия на Сръбската Православна Църква, – най-вече тъй наречената «Черногорска православна църква», която не признава сръбския език и кирилицата и използва черногорския и хърватския език, «черногорската» или хърватската латиница. Може ли да настъпи ден, когато подобни организации, опрени върху подкрепата на мощни полицейски служби, ще поискат забрана на богослуженията на сръбски и на употребата на кирилицата?

– Аз не вярвам във възможността на този сценарий нито в Черна гора, нито някъде другаде. В Черна гора, слава Богу, Православието вече спечели историческа победа над държавния проект за налагане на една нездрава черногорска секта, създадена в полицейски участък в Цетине. В Черна гора наблюдаваме един уникален парадокс. Случва се двама родни братя да се определят в национален смисъл по различен начин: единият като сърбин, другият като черногорец. А в това време сръбският народ в Черна гора преживява в момента ренесанс и се завръща триумфално на обществената сцена, което вече е станало и нощен и дневен кошмар за новопоявилото се «дуклянство» и «монтенегринство».

Черногорският феномен е трагичен и печален. Некръстеният атеист «генералисимус» Мило Джуканович основава «църква», но не кръщава в нея внука си, защото знае, че създаденото от него не е никаква църква. Той го завежда чак в Истанбул, където, за да спази реда, пали свещ, без обаче да се прекръсти, което всъщност е добре, защото за него кръстът не означава нищо. И все пак епохата на Мило по Божия и човешка правда е отминала завинаги. Между другото, аз познавам Мило още от времето, когато той беше не просто сърбин, а великосръбски националист. Кога е лъгал себе си и другите – тогава или по-късно? Това би трябвало самият той да разкаже на

хората, но ми се струва, че той няма да го направи.

– Константинополската и Московската Патриархии са в момента в трагичен конфликт, който се влоши от юрисдикционния конфликт между Москва и Александрия в Африка – нещо, което отново е следствие от факта, че Александрийската Патриаршия, следвайки Фенер, призна легитимността на украинските разколници. Носи ли тази ситуация опасности за единството на Източната Църква?

– Толкова, колкото и ситуацията, създадена от вече споменатите решения на Фенер.

– Под огромен натиск от страна на киевския режим Украинската Православна Църква към Московската Патриаршия престана да споменава Патриарх Кирил и взе решение за окончателна «автокефализация», подкрепена от самостоятелно варене на миро. Крачка, която е канонически спорна. Доколко в този случай става въпрос за политика и доколко – за съборността и Църквата като цяло?

– Отказът от споменаване на Московския Патриарх, направен под огромния натиск от страна на киевския режим, както Вие правилно казахте, е напълно обясним психологически и морално. Но значението на тази крачка, струва ми се, не трябва да се преувеличава. Православната Църква в Украйна, в Русия и в целия православен свят запазва своето вероучително и канонично единство, и това обстоятелство е единственото църковно мерило за случващото се. А варенето на миро не променя нещата: исторически и канонически правото на това има всяка епархия, а да не говорим за всяка автокефална Църква.

– След кончината на митрополит Амфилохий вярващият народ на Черна гора решително застава на страната на митрополит Йоаникий и епископ Методий. Как оценявате текущата религиозна ситуация в Черна гора?

– И през предишните години с Вас сме говорили за духовното събуждане и излекуване на народа в Черна гора след почти осем десетилетия насилие от страна на властодръжците, чиято цел беше радикална промяна на идентичността на сръбския народ на Черна гора и обезбожаването на всички черногорци – както сърби, така и други. Това жестоко инженерство, за съжаление, се прилагаше повсеместно, не само в бившата сръбска Спарта, докато ние сърбите – по-високо от всички, а може би и единствени, сякаш очите и ушите ни бяха вързани – пеехме: «От Вардар до Триглав, от Джердап до Адриатическо море...» [югославска патриотична песен от времето на

социализма – бел. прев.]

Ето защо днес в Черна гора не са малко претендиращите да бъдат онова, което не са, а не това, което те в действителност са, въпреки че техните близки или далечни предци са давали главите си, за да останат себе си. В това виждаме големия успех на онова инженерство, което беше основано върху «кучешките гробища» и десетките хиляди убити. «Страх духа ни често покварява», казва в поемата на Негош владика Данил.

Нашият Патриарх прекрасно разбира човешките слабости и страхове. Именно поради това, когато говореше в Подгорица пред десетки хиляди вярващи в навечерието на интронизацията на новия митрополит Черногорски и Приморски, той каза, че обятията ни са отворени също и за онези наши братя, които не ни смятат за братя. Патриарх Порфирий често повтаря този призив, който е актуален и днес.

Решението на Патриарха и митрополит Йоаникий да не се поддават на грубия натиск и опасните заплахи (или, от друга страна, на «добронамерените» препоръки на «приятели»), които искаха да ни принудят да се откажем от древната практика, потвърдена от решението на Събора, и да проведем интронизацията на митрополит Йоаникий в Подгорица, а не в Цетинския манастир, беше много важно. От 5 септември 2021 г. и досега за това не престават да ни напомнят онези, които не желаят доброто нито на сръбския народ, нито на Сръбската Църква.

Хора от този род се изказаха от Цетине и Подгорица, а също от кръговете на белградския елит и от Сараево, но най-много, струва ми се, злоба и отровна омраза към Патриарх Порфирий и митрополит Йоаникий поради мъжествената им решимост имаше в изявленията, чуващи се от Загреб.

Крайните «католически» интелектуалци – тъй наречените свободомислещи левичари – показаха дори повече гняв, отколкото хърватските ветерани на войната. Не остана настрана и излезе с изявление по повод интронизацията в Цетине в стила на характерните за него неудържими изблици на «християнска любов» към сръбския народ и СПЦ също и католическият епископ Владо Кошич от Сисак, известен до неотдавна като «корифей на икуменическия диалог на Църквата в Хърватска».

Провалът на опитите да се попречи на традиционното църковно свещенодействие, провеждано от незапомнени времена в историята, показва, че когато става дума за сърбите като народ, за Сръбската Църква и държава, в хърватската политика трудно може да се направи разлика между левите и десните. До 5 септември 2021 г. и едните, и другите възприемаха Черна гора като «задан двор» на Хърватска.

Но какво да се прави? Всичко си има край, в това число и историческите мечти за «Червена Хърватска до Валона». Защото ситуацията в Черна гора е кристално ясна: огромното мнозинство от хората са на страната на Църквата на Св. Сава. Въпреки че не е имал възможност да изучава катехизиса и да получи религиозно образование, нашият народ по-добре от някои свещеници разбира, че принадлежи изцяло на Църквата, на богочовешката общност на свободни личности, кръстени в името на Отца и Сина и Светаго Духа.

Затова, когато под заплаха се оказаха църковните имоти, народът, разбирайки, че това същевременно е посегателство и срещу националната сръбската идентичност, а в не по-малка степен и срещу духовната (православна) идентичност на онези черногорци, които не искат да се смятат за сърби, се изправи в защита на църковното имущество по-решително, отколкото ако ставаше дума за неговото собствено.

Надявам се, че ситуацията ще продължи да се стабилизира. Добър знак стана подписването на Основното споразумение между черногорската държава и Сръбската Православна Църква. След оттеглянето на изигралия безславна епизодична роля бивш премиер Кривокапич, следващият премиер на Черна гора Дритан Абазович (между другото, албанец по народност), действайки според закона, въпреки заплахите, изравни Църквата на мнозинството – Сръбската Православна Църква – с останалите Църкви и религиозни общини, чиито отношения с държавата вече бяха уредени по-рано. От момента на нашето запознаване и беседа по време на посещението му при Сръбския Патриарх аз го смятам не само за достоен човек и отговорен държавник от «старата школа», но и за мой приятел, и затова сега използвам случая, за да призова върху него Божията благословия (на албански bekim или, както някога научих, «шнетен бол»).

Остава още голямо поле за дейност – например, да се възстанови преподаването на Закона Божи в училище, но аз вярвам, че в ситуацията, когато положението на Църквата в обществото се нормализира, моите събратя-архипастири Йоаникий и Методий ще могат много по-лесно да реализират правата ѝ, отколкото преди.

– Какви са отношенията с Македонската Православна Църква – Охридска Архиепископия начело с Архиепископ Стефан, чиято автокефалия наскоро беше призната от Сръбската Църква? Как върви процесът на реализиране на договорките, направени между двете Църкви?

– Отношенията, слава Богу, са не просто добри, а братски. По същество, екзистенциално, духовно ние бяхме, сме и ще бъдем една Църква. След възстановяването на евхаристийното и канонично единство с Майката-Църква, в нашия случай – със Сръбската Църква (трябва да се отбележи, че по времето преди св. Сава тя е влизала в състава на Охридската Архиепископия), а с това и с цялото вселенско Православие, ние си имаме работа със следната ситуация – на пръв поглед необичайна, но всъщност единствено възможна: формално двете Църкви се отдалечиха

една от друга (защото една от тях, бидейки автономна, стана автокефална), но съдържателно и екзистенциално се сближиха и се обединиха много повече от когато и да било.

Нашите братя от Северна Македония осъзнаха и се съгласиха с това, че Сръбската Патриаршия не върши нищо, което да е против тях, не се инати безсмислено по въпроса за автокефалията, която те толкова дълго и горещо желяеха, че заради нея тръгнаха дори по пътя на разкола, но че Сръбската Църква в качеството си на Майка-Църква именно за тяхно добро изисква като условие за постигане на тази заветна цел нещата да се извършат по каноничен начин, чрез връщане към законния статут на широка автономия в състава на Сръбската Църква, който им беше даден през 1959 г.

И веднага щом те извършиха тази крачка, Сръбската Църква без поставянето на каквито и да е условия и без забавяне ги благослови не само с връщане към единството, но и с дългоочакваната автокефалия. Нашите братя се убедиха, че Сръбската Църква не е против тях, а за тях, че тя не е против автокефалията им (в края на краищата те в течение на векове са били независима, макар и формално не автокефална Църква), ако тя спомага за по-голям успех на духовната и пастирската дейност за спасение на душите на народа и за народа. Та нали в края на краищата църковно-правният статут на една или друга Църква по никакъв начин не влияе върху онзи онтологичен факт, че всички Поместни Църкви образуват една съборна Църква.

Впрочем, разликата между автокефалния и широкия автономен статут в действителност е минимална: в първия случай първойерархът или предстоятелят споменава на богослужение предстоятелите на всички останали Православни Църкви, а във втория – само своя непосредствен кириарх; по същия начин в първия случай изборът на предстоятел не изисква задължително формално утвърждаване, а във втория тази процедура се подразбира и на практика се свежда до една формалност; отказ може да има само в случай, че кандидатът е несигурен във вярата или неприемлив в морално отношение, или пък зад него стоят нецърковни фактори, т.е. силите на този свят – политически или други.

Накратко казано, автокефалията не внася в битието на Поместната Църква някакъв допълнителен съществен елемент, някакво особено онтологично свойство, някаква нова *nota Ecclesiae*, но означава система на организация и взаимодействие на големите църковни области за по-добро осъществяване на първостепенната задача на Църквата – спасението на хората или с други думи за осигуряване на пълнота на автентичния духовен живот, достоен за човека като създадено по образ Божи боголюбиво същество.

Строго погледнато, автокефалията е историческа категория. Тя се е появила достатъчно късно, след като Църквата е усвоила първо митрополитската система на управление, и се е развивала постепенно. Трябва да се подчертае, че на най-ранния етап на християнската история всяка Поместна Църква, оглавявана от епископ (днес бихме я нарекли епископия или епархия), е била напълно самостоятелна (както бихме казали днес, автокефална), но винаги и задължително в

единство с всички останали Поместни Църкви.

Нека не забравяме, че в течение на вековете някои автокефалии са изчезвали, а други са се появявали. Но въпреки всички тези промени фундаменталната организация на Църквата, подробно документирана още върху страниците на Новия Завет, тоест от самото начало на историята на Новозаветната Църква, Църквата Христова, е оставала винаги една и съща, неизменна, основана върху епископалното устройство (някои го наричат епископоцентрично).

В богословско и еклисиологично отношение системата на съборна взаимовръзка и взаимопроникване между самостоятелните (автокефални) Църкви, по-големи и по-малки, е много по-автентична от монархическата или пирамидална структура, в която няма равни един на друг патриарси и където вместо съборност и първенство по чест господства принципът на първенство по власт, където папата е на върха на «пирамидата», а всички останали са под него. В Православието епископите са избирани и ръкополагани от събори, а в католицизма – от един човек. Освен това, първият по ранг епископ при нас означава пръв в събора на равни (*primus inter pares*), а не пръв *in absoluto*.

Трябва да се отбележи, че съвременната римокатолическа теология, изучавайки библейските и светоотеческите извори, а отчасти и под влиянието на православно богословие, все повече открива целесъобразността и предимствата на принципа на съборността в Църквата, и то на всички нива – от енорията до папата и римската курия.

А през това време при нас, православните, по един странен ентропиен начин все по-често звучи терминология и риторика, непреодолимо напомняща терминологията и риториката на Първия Ватикански Събор (1870): ту «имам особени права», ту «имам привилегии», ту «имам специални пълномощия» и т.н.

Плодовете на този начин на мислене, които наблюдаваме днес в живота на съвременното Православие и които се проявяват къде повече, къде по-малко (враждебност, борба за превъзходство, спорове, конфликти – чак до разкол между отделните Поместни Църкви) не ни носят полза, поставяйки под съмнение доверието на инославните християни, които толкова много са очаквали от нас в сферата на свидетелството за съборността, и то не само на думи, но и на дело.

Колкото по-скоро се смирим, колкото по-скоро се разпънем за света и умрем за високомерието и гордостта, за самопревъзнасянето и самоидолопоклонството, толкова по-скоро Христос, Господ на всичко съществуващо, суверенният Властелин на историята и заедно с това страдащият Раб Господен и доброволният Слуга на всички нас, Неговите «по-малки братя», ще ни възвиси отново до Себе Си, до славата на Своя Кръст и Възкресение.

В заключение ще кажем, че системата на съборното единство на сестринските автокефални Църкви е най-добрата от всички възможни системи, но когато тя се осъществява от духовно незрели хора, недостигнали до необходимото ниво на църковно съзнание, то тогава благодарение на тях тя се превръща на практика в най-лоша възможна система. Нека, прочее, всеки от нас да се потруди, за да бъде тя не най-лошата, а най-добрата система, каквато тя в действителност е!

Източник: <https://mospat.ru/bg/news/90001/>